

Ruimtelijk ontwerp Oude Willem

Januari 2013



Inhoud

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2. Inrichtingsopgave en aanpak	5
1.3. Status van het ruimtelijk ontwerp	7
1.4. Samenvatting effectbeschrijving	7
2. Visie	8
2.1. Algemeen	8
2.2. Huidige situatie/plangebied	9
2.3. Alternatieven	11
3. Doelstellingen, maatregelen en effecten	13
3.1. Algemeen	13
3.2. Recreatie	13
3.3. Woon-, werk- en leefomgeving	15
3.4. Landschap, cultuurhistorie en archeologie	16
3.5. Water	17
3.6. Bodem	18
3.7. Natuur	19
4. Bestemming van gronden	21
4.1. Algemeen	21
4.2. Regeling eigendom, beheer en onderhoud	21
5. Organisatie en uitvoering	22
5.1. Organisatie	22
5.2. Uitvoering	22
5.3. Planologische aspecten en vergunningen	22
6. Kosten en financiering	23
6.1. Kostenraming	23
6.2. Financiering	23
6.3. Bestuurlijk en financieel akkoord	23
7. Communicatie, procedure en vervolgstappen	24
7.1. Stappen in het proces	24
7.2. Communicatie	24
Bijlagen	
1. Schets ruimtelijk ontwerp	

Dit is een uitgave van:
 Stuurgroep Oude Willem
 P/a Dienst Landelijk Gebied, Postbus 2003,
 8901 JA Leeuwarden. tel: 058-2955255.
 Contactpersonen: Meinard Bos (projectleider) en
 Anja de Vries (medewerker gebiedsontwikkeling)

Dit rapport is gemaakt in opdracht van de Stuurgroep
 Oude Willem door Dienst Landelijk Gebied.

Tekst: Meinard Bos en Anja de Vries
 Schetsen: Stephan Smeijers
 Kaarten en opmaak: Jan Waal

Dienst Landelijk Gebied
 Postbus 2003
 8901 JA Leeuwarden
 Tel: 058-2955255
www.dienstlandelijkgebied.nl

Januari 2013



Appelscha

Kale Dainen

N381

Oude Willem

Hoogersmilde

Drents Friese Wold

Diever

 begrenzing plangebied

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De Oude Willem is van oudsher een landbouwenclave in het Nationaal Park Drents-Friese Wold.

In het Beheer- en Inrichtingenplan van het NP is voor de lange termijn als doelstelling voor de Oude Willem opgenomen, de ontwikkeling als natuurgebied gericht op:

- Het zoveel mogelijk overlaten aan natuurlijke processen met uiteindelijk een voor Nederlandse begrippen zo natuurlijk mogelijk (halfopen) bos;
- Een optimaal herstel van het hydrologische systeem, waarbij het gebied Oude Willem als bovenloop en brongebied van de Vledder Aa zal worden ontwikkeld;
- Het herstel van de natuurlijke waterhuishoudingen en een geleidelijke landschappelijke overgang tussen het bos op de hogere gronden en de lagere open delen in de Oude Willem;
- Versterking van een unieke wildbeleving in het hart van Nationaal Park Drents-Friese Wold in samenhang met natuurherstel en ontwikkelingsmogelijkheden voor recreatief medegebruik in de Oude Willem.

In 2007 is een aantal afspraken gemaakt over de toekomstige inrichting van de Oude Willem. Bij dit overleg waren aanwezig de provincies Fryslân en Drenthe, de gemeenten Westerveld en Ooststellingwerf, het waterschap Reest en Wieden, Staatsbosbeheer, de landinrichtingscommissie Oosterwolde- Elsloo- Appelscha en het Nationaal Park Drents-Friese Wold.

Afgesproken is dat er een plan van aanpak opgesteld zou worden waarbij:

- Een reële fasering van de inrichting wordt opgenomen op basis van mogelijkheden zoals verwerving EHS (inclusief een overzicht van mogelijk in te zetten financieringsbronnen).
- Afstemming moet plaatsvinden met lopende processen in het gebied.

Als strategie is gekozen voor eerst richten op verwerving van grond en laaggelegen gebouwen en dan pas op de inrichting van het gebied.

De betrokken partijen hebben een stuurgroep gebiedsontwikkeling gevormd die leiding geeft aan het proces van planvorming voor de Oude Willem. In de Stuurgroep hebben zitting:

- Provincie Drenthe
- Provincie Fryslân
- Gemeente Ooststellingwerf
- Gemeente Westerveld
- Waterschap Reest en Wieden
- Wetterskip Fryslân
- Staatsbosbeheer
- Recreatieschap Drenthe
- Nationaal Park Drents-Friese Wold

Begrenzing

De gebiedsontwikkeling heeft betrekking op de Oude Willem. Omdat er gewerkt wordt volgens de regels van de WILG (Wet Inrichting Landelijk Gebied) is het noodzakelijk een begrenzing vast te leggen. Binnen deze begrenzing kunnen inrichtingsmaatregelen worden uitgevoerd (zie kaart). Tot de vaststelling van het inrichtingsplan kan de grens nog worden aangepast.

1.2. Inrichtingsopgave en aanpak

1.2.1. Inrichtingsopgave

De inrichtingsopgave voor het inrichtingsplan van de Oude Willem is gebaseerd op de beleidsdoelstellingen van de samenwerkende overheden zoals die zijn afgestemd in het Beheer- en Inrichtingsplan van het Nationaal Park Drents-Friese Wold (1998). Recent is dit Beheer- en Inrichtingsplan geactualiseerd (2012) in nauwe afstemming met het voor ditzelfde gebied op te stellen Natura 2000 Beheerplan. De lange termijn doelstelling voor het Nationaal Park en daarmee voor de Oude Willem is overigens ongewijzigd ten opzichte van het oorspronkelijke plan uit 1998. De inrichtingsopgave voor de Oude Willem is onderdeel van de Bestuursovereenkomst Ontwikkelagenda Appelscha e.o. voor wat betreft het Friese deel.

De inrichtingsopgave in de Oude Willem omvat de volgende onderdelen:

- Een duurzaam herstel van het hydrologische systeem in de Oude Willem waardoor het weer als brongebied van het beekstelsel van de Vledder Aa gaat functioneren;
- Bijdragen aan de natuurwaarden in het Natura 2000-gebied op de flanken van de Oude Willem;
- Voorwaarden scheppen voor robuuste natuurontwikkeling in de Oude Willem als onderdeel van het Drents Friese Wold;
- Voldoende ontwikkelperspectief bieden voor andere in het gebied aangewezen functies zoals het recreatief medegebruik.

Randvoorwaarden:

- Er worden zo weinig mogelijk tijdelijke voorzieningen/ tussenoplossingen in het watersysteem genomen.
- De inrichting van het gebied mag niet leiden tot een te hoge grondwaterstand voor de te handhaven woningen, erven en infrastructuur.
- De inrichting van het gebied houdt rekening met grondwaterpeilverhogingen in het gebied als gevolg van het eventueel stopzetten van de waterwinning bij Terwisscha

Inleiding

1.2.2. Aanpak

De Stuurgroep GO Oude Willem heeft in 2009 het ‘plan van aanpak Oude Willem’ vastgesteld.

Hierin is een stappenplan opgenomen voor het planproces van de gebiedsontwikkeling in Oude Willem. De belangrijkste onderdelen van het planproces zijn:

- werken van ruimtelijk ontwerp naar inrichtingsplan
- via vrijwillige planMER-procedure
- met diverse onderzoeken en inspraakmomenten

In maart 2010 heeft de Stuurgroep de Notitie Reikwijdte en Detailniveau uitgebracht. Daarmee is de eerste stap gezet in het MER-traject (Milieu Effect Rapport) voor de gebiedsontwikkeling Oude Willem. In deze notitie is o.a. het doel weergegeven van de gebiedsontwikkeling en de visie op de inrichting voor de lange termijn. Verder staat er in welke informatie essentieel is en opgenomen moet worden in het MER om een gewogen besluit te kunnen nemen over het ruimtelijk ontwerp. Bij de publicatie van het ontwerp-inrichtingsplan zal de commissie mer om een oordeel gevraagd worden. De binnengekomen reacties op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau zijn verwerkt in een reactienota, voorzien van het antwoord van de stuurgroep en verwerkt in een definitieve notitie.

Ruimtelijk ontwerp

De stuurgroep heeft besloten als eerste stap toe te werken naar een ruimtelijk ontwerp. Daarvoor zijn in 2011 verschillende ideeën uitgewerkt die de benaming ‘inrichtingsvarianten’ hebben meegekregen.

In **inrichtingvariant 1** wordt maximaal hydrologisch herstel bereikt. Dit houdt in dat sloten en greppels worden gedempt en de drainage wordt verwijderd. Overtollig water stroomt via de natuurlijk aanwezige laagte in het gebied af richting Vledder Aa. Eventueel belemmerende bebouwing en infrastructuur zijn verwijderd of aangepast.

In **inrichtingsvariant 2** is uitgegaan van een hydrologisch herstel met behoud van de huidige bebouwing en

infrastructuur. Het hydrologisch systeem in de bovengenoemde varianten wordt zodanig ingericht dat het maximaal haalbare wordt bereikt. De doelen van de KRW worden zoveel mogelijk nagestreefd.

In **inrichtingsvariant 3** wordt uitgegaan van afgraven van de grond om het aanwezige fosfaat in de bodem te verwijderen. Deze variant is niet verder uitgewerkt. Het probleem van het verwijderen van fosfaat uit de bodem komt wel terug in de aanbevelingen voor het beheer van het gebied, na uitvoering van de inrichtingsmaatregelen.

De stuurgroep heeft haar voorkeur uitgesproken voor het verder uitwerken van inrichtingsvariant 1.

In het verslag van de stuurgroep staat:

In de vergadering van de stuurgroep van april 2011 is besloten: “De meerderheid kiest voor variant 1 (inrichtingsvariant 1, red.), één partij spreekt nog geen voorkeur uit en één partij stelt dat beide varianten mogelijk zijn en dat keuze voor het waterschap niet uit maakt..... Wat betreft natuur en KRW doelen maakt de keuze (tussen 1 en 2) niet veel uit. Met beide varianten kunnen de gestelde water- en natuurdoelen worden gehaald. Kiezen voor de regionale impuls is doorslaggevend in de variantkeuze. Goed om te melden in de communicatie richting streek. Het economisch potentieel zorgt ervoor dat zowel Appelscha als Westerveld de recreatiestroom vasthouden. Provincie Drenthe hecht een grote waarde aan de opbrengstenkant. Daarnaast zal een fasering een grote invloed hebben op de beheerkosten in het gebied.”

Tot begin 2011 is de aanpak van het opstellen van een ruimtelijk ontwerp en mer-procedure gevolgd.

Daarna is er, tot begin 2012, een periode geweest van stilstand in de planvorming als gevolg van rijksbezuinigingen op het natuurbeleid. Er was grote onzekerheid over de gevolgen van deze bezuinigingen voor de uitvoering van grondverwerving en inrichting. Het betekent ook dat van eind 2010 tot eind 2012 geen brede communicatie met het gebied heeft plaats gevonden. In de loop van 2012 is het planproces weer opgepakt om tot een ruimtelijk ontwerp te komen.



Inleiding

Onderzoeken

Tussen 2008 en 2012 heeft een aantal onderzoeken plaats gevonden in de Oude Willem.

- Op het gebied van de hydrologie is een modelstudie uitgevoerd (2012) om te bepalen of de te nemen maatregelen tot een verbetering van de grondwaterstanden voor de beoogde natuur binnen het Nationaal Park leiden (aanpak verdroging). Ook is onderzocht of de vernatting tot een onvoldoende drooglegging van gebouwen en infrastructuur in de Oude Willem en omgeving zou kunnen leiden. Ten derde is onderzocht in hoeverre de inrichting van de Oude Willem bijdraagt aan het vasthouden van water (WB21 opgave) en een goede waterkwaliteit in de Vledder Aa (Kaderrichtlijn Water, KRW).
- In de onderzoeksperiode zijn op een aantal plaatsen in de Oude Willem de grondwaterstanden bijgehouden.
- In een fosfaatonderzoek (2010) is nagegaan hoe de huidige situatie is van het fosfaat in de bodem en welke aanpak gekozen moet worden om de beoogde natuurontwikkeling te kunnen bereiken.
- In 2012 is een onderzoek uitgevoerd naar de cultuurhistorie en archeologie. Daarin is verkend welke ontwikkelingen zich in de Oude Willem hebben voorgedaan en welke waarde aan het gebied gehecht kan worden in cultuurhistorisch opzicht.
- In 2012 heeft onderzoek plaats gevonden naar de samenstelling en kwaliteit van het asfalt in de Oude Willemsweg/Oude Willem.
- Tevens zijn in 2012 verkeerstellingen uitgevoerd en is via een kentekenonderzoek herkomst en bestemming van doorgaand verkeer over de Oude Willemsweg/Oude Willem bepaald.
- Gedurende de looptijd van het planvormingsproces zijn de effecten van de verschillende varianten en alternatieven beoordeeld op hun effecten.

1.3. Status van het Ruimtelijk Ontwerp

Het Ruimtelijk Ontwerp dat de Stuurgroep Oude Willem presenteert, is de weergave hoe zij denkt dat er invulling kan worden gegeven aan de inrichting van het gebied. Het ontwerp past in het geactualiseerde Beheer- en Inrichtingsplan voor het Nationaal Park DFW zoals dat in november 2012 is vastgesteld. Daarnaast geeft het ontwerp invulling aan de Natura 2000 opgaven zoals die voor het N2000 gebied Drents-Friese Wold en Leggelderveld zijn benoemd. De Stuurgroep Oude Willem is benieuwd wat de streek van het ruimtelijk ontwerp vindt. Op dit ontwerp kunnen reacties worden ingediend bij de Stuurgroep, per adres DLG, Postbus 2003, 8901 JA Leeuwarden of per email: a1.de.vries@dlg.nl

Bij het opstellen van het ruimtelijk ontwerp is reeds rekening gehouden met de vereisten van de Wet Inrichting Landelijk Gebied, omdat het ontwerp de basis zal zijn voor het op grond van deze wet op te stellen (ontwerp-)inrichtingsplan.

Het ruimtelijk ontwerp ligt vanaf 22 januari tot 22 februari 2013 ter inzage. U wordt uitgenodigd in deze periode uw mening op het ontwerp te geven.

De Stuurgroep zal de inspraakreacties bundelen en aangeven hoe zij met de reacties inhoudelijk omgaat. Zij betreft de reacties bij het opstellen van het Concept Ontwerp Inrichtingsplan, dat vervolgens ter besluitvorming wordt voorgelegd aan Gedeputeerde Staten van Drenthe en van Fryslân.

Voor de uitvoering van het inrichtingsplan is besluitvorming vereist op grond van de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG). Als beide Gedeputeerde Staten het Ontwerp Inrichtingsplan hebben vastgesteld, wordt het plan zes weken ter inzage gelegd. Gedurende deze termijn van de terinzagelegging kunnen belanghebbenden zienswijzen inbrengen op het Ontwerp Inrichtingsplan.

1.4. Samenvatting effectbeschrijving

De Stuurgroep wil zo duidelijk mogelijk aangeven wat de effecten zijn van de te nemen maatregelen en hoe het ruimtelijk ontwerp en de hierop gebaseerde alternatieven zijn afgewogen.

In het planMER staat een uitgebreide weergave van de effecten beschreven. Na de vooraanmelding bij de commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) wordt het planMER tegelijkertijd met het ontwerp-inrichtingsplan ter inzage gelegd. Een eerste samenvatting van deze planMER is reeds beschikbaar. Deze kunt u via het secretariaat opvragen of via www.np-drents-friesewold.nl downloaden.



2. Visie

Drents Friese Wold: een woud zonder grenzen
 Het lange termijnbeeld voor het Drents-Friese Wold is een voor Nederlandse begrippen zo natuurlijk mogelijk gebied. Dat wil zeggen dat de natuur, binnen bepaalde grenzen, zoveel mogelijk haar gang kan gaan. Daarvoor is het wel van belang de van oorsprong hoge grondwaterstand te herstellen. Als gevolg van de aanleg van ontwatering, vervening, waterwinning en verdampend naaldbos is de grondwaterstand afgelopen honderd jaar namelijk sterk gedaald. Het (deels) terugdraaien van deze ingrepen draagt bij aan herstel van een klimaatbestendig natuurlijk brongebied met schoon water voor mens, plant en dier. Regenwater kan op natuurlijke manier wegzakken naar het grondwater en wordt zo weinig mogelijk via sloten afgevoerd. Het grondwater stijgt weer tot een hoger en meer natuurlijk peil dan het huidige. Bossen worden, na omvorming, zoveel mogelijk met rust gelaten, waardoor veel variatie in leeftijd en soortensamenstelling ontstaat. Er komt dus niet minder bos, maar het wordt gevarieerder. Dit is karakteristiek voor natuurlijke bossen van onze klimaatzone. Referentie hiervoor zijn de oerbossen van Duitsland en Polen. Wilde runderen, paarden, edelherten, wilde zwijnen en wisenten zwerven in kuddes of roedels door het bos, over beekdalgraslanden en door de heide op zoek naar voedsel. Het beekwater zoekt haar eigen weg in een natuurlijke bedding door bos, heides, bloemrijke graslanden en moerassige laagtes. Het stuifzand in de Kale Duinen leeft en veranderd voortdurend van gezicht. Zo wordt het Drents-Friese Wold uiteindelijk in het "aangeharkte Nederland" één van de weinige gebieden in Nederland waar een wildernisbeleving mogelijk is.

Letterlijk: Een woud zonder grenzen.

Oude Willem

De sleutel bij het formuleren van de doelstelling voor de natuurontwikkeling in de Oude Willem ligt vooral in de bijdrage die dit kan leveren aan het herstel van natuurlijke processen en de recreatie binnen het Drents-Friese Wold als geheel. Hydrologische maatregelen in de Oude Willem staan bijvoorbeeld te dienste van hydrologisch herstel van de verdroogde hoogveen-tjes, vennen en vochtige heideterreintjes op de naastgelegen flanken en hogere gronden naast de Oude Willem (Natura 2000 – gebied). De huidige toestand van deze terreintjes laat zien dat nagenoeg het gehele Drents Friese Wold ernstig is verdroogd (John Geraedts, DLG (2012): watersysteemanalyse Drents Friese Wold). Daarom is het essentieel dat de grondwaterstand onder het gebied omhoog komt. Daar kan een verhoging van de grondwaterstanden in de Oude Willem aan bijdragen. Als uitgangspunt geldt dat zoveel mogelijke kunstmatige ontwateringsmiddelen zoals greppels en sloten uit het gebied verdwijnen. De basis van de afwatering

(drainagebasis) in het gebied komt daarmee zo hoog mogelijk te liggen. Wateroverschot vloeit langzaam via de laagste delen over het oppervlakte weg en geeft vorm aan het gebied. Zo wordt ook weer aangesloten op het verder benedenstrooms gelegen deel van de beek en wordt het Vledder Aa-systeem weer gevoed vanuit dit brongebied.

De Oude Willem wordt niet als aparte eenheid beheerd. Het natuurbeheer vindt in principe \rightarrow BIP is afgesproken. Voor een optimale waterhuishouding in het Drents Friese Wold is het omvormen van naaldbos naar loofbos belangrijk evenals het beëindigen van verdrogende werking van de drinkwaterwinning bij Terwisscha. Die maatregelen maken echter geen deel uit van deze visie en het bijbehorende inrichtingsplan voor de Oude Willem.

Recreatief gezien helpt de inrichting van de Oude Willem bij het scheppen van een "stille kern", die op termijn een unieke wild-/wildernisbeleving mogelijk maakt.

Toekomstbeeld

Wanneer het gehele gebied is verworven en ingericht volgens bovenstaande doelstellingen, is de Oude Willem opgenomen in het geheel van de grote eenheid natuur van het Drents Friese Wold. Het gebied ontwikkelt zich integraal mee. Grenzen vervagen en het bos van de hogere gronden gaat langzaam over in het bos van de lagere gronden. Dat bos zal afwisselend open en gesloten zijn in een mozaïekpatroon, met zowel opgaand bos als struweel. De natuur reageert op de nieuwe situatie en geeft daar zelf invulling aan. Dit is geen statisch (eind)beeld, maar een doorgaand proces van ontwikkeling.

Cultuurhistorisch waardevolle elementen als de ontginningslijnen van de Oude Willemsweg en de Tilgrup zullen nog lang herkenbaar zijn in het landschap, maar de functie verandert.

Er zal zo weinig mogelijk doorgaand verkeer zijn door de Oude Willem. Voor het laatste boerenbedrijf wordt een goede oplossing gevonden zodat ook op de laatste agrarische grond natuurbeheer plaats vindt. In het beheer ligt de nadruk op het verschromen van de bovengrond.

Langs het fietspad dat haaks op de weg door dit gebied loopt zijn ruïnes te vinden van een oude boerenschuren; in en rond het Prinsenbos. Deze plekken bieden een bijzonder sfeervolle uitgangsbasis voor een unieke recreatieve beleving van dit landschap. Het middengebied van de Oude Willem sluit hierop aan, met een langzaam veranderend beeld van de weg met bomenrij die zijn doorgaande ontsluitingsfunctie gaat verliezen. Op en langs plekken waar de natuur langzamerhand

Visie

terrein wint zijn de ontginningsresten nog te vinden zoals ruïnes van de voormalige boerderijen. De bosvorming naar natuurlijk bos wordt zichtbaar door het ontstaan van natuurlijke bosranden en een zeer gevarieerd bos met open plekken daarin. De Oude Willem versterkt op deze manier het unieke natuurlijke karakter van Nationaal Park Drents-Friese Wold ten opzichte van andere Nederlandse bosgebieden.

2.2. Huidige situatie /Plangebied

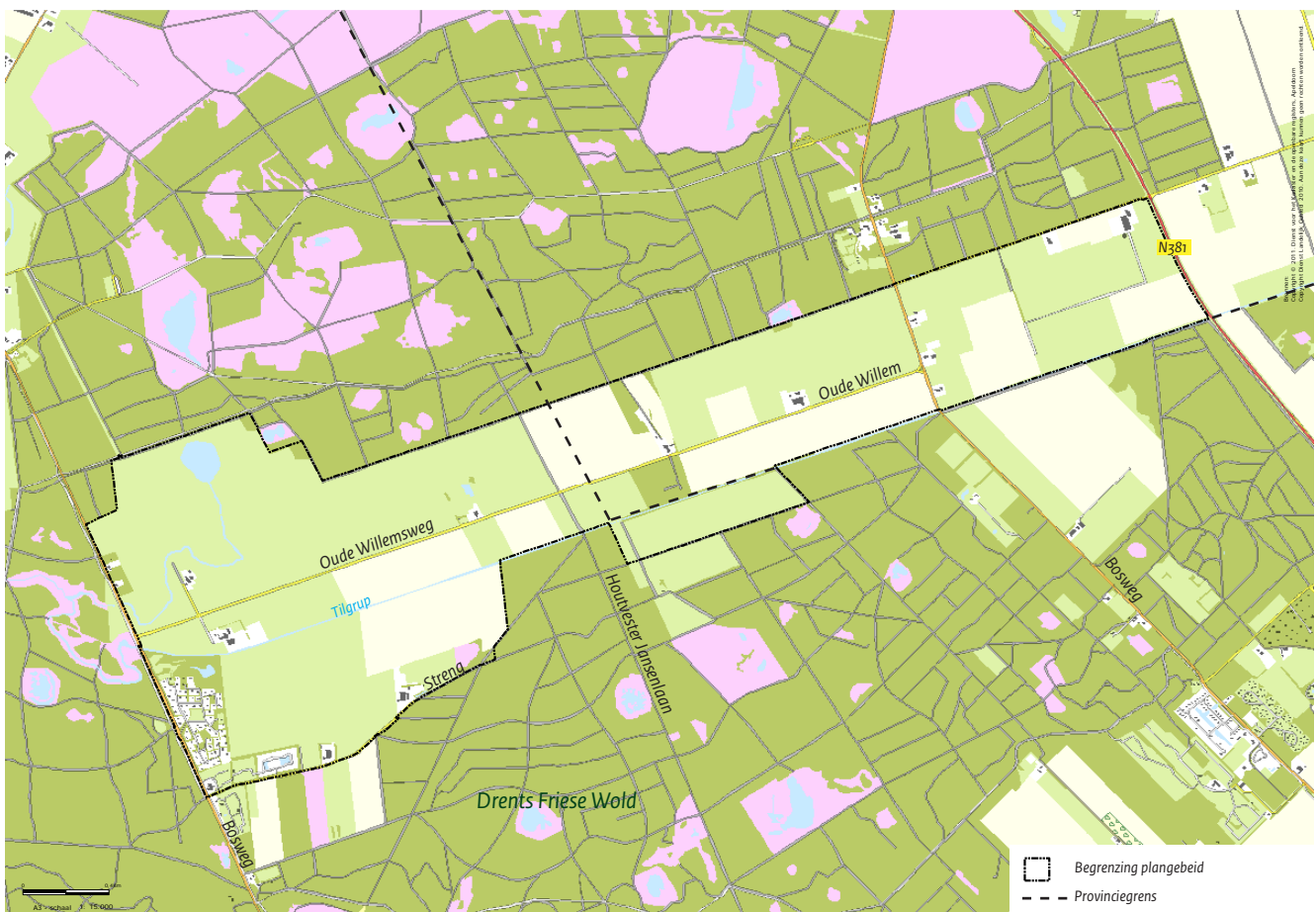
2.2.1. Ligging plangebied

Het plangebied beslaat een gebied van ongeveer 500 ha en ligt als een landbouwenclave in het midden van het Drents Friese Wold. Het plangebied wordt ten noordoosten begrensd door de N381, de Oude Willem (verlengde van de Tilgrupsweg) en de bospercelen van Staatsbosbeheer. De waterloop de Tilgrup vormt de zuidelijke grens tot net voorbij het fietspad Houtvester Jansenlaan, daarna vormt de Streng ruwweg de zuidelijke projectgrens tot aan de Bosweg. De Bosweg van Wateren naar Diever (ook wel Zuidelijke Bosweg genoemd) vormt de westgrens van het gebied.

2.2.2 Ontstaanswijze/ontginningsgeschiedenis

De Oude Willem wordt gekarakteriseerd als bovenloop en brongebied van het beekdalsysteem van de Vledder Aa. Dit dal is gevormd tijdens het Pleistoceen. Vóór de ontginningen lag in de Oude Willem een uitloper van het grote Smilder hoogveen en het Fochteloerveen. In een natuurlijke situatie was het landschap een hoogveenvlakte geflankeerd door hogere zandgronden waar loofbos op groeide. Dit bos is in de loop van de eeuwen verdwenen doordat vanuit de esdorpen rondom het bosgebied werd ontgonnen en beweid. Zo ontstonden heidevelden en stuifzanden in het gebied. Volgens overlevering is de naam van het gebied ontleend aan een oude herder die met zijn schaapskudde hier rondtrok.

Op de oudste Friese kaart (Schothanuskaart 1664/1718) wordt het gebied aangeduid als “harde Sandige Heyde” en tot halverwege 19e eeuw wordt het landschapsbeeld bepaald door heides en stuifzanden. Rond 1830 heeft de maatschappij van Weldadigheid een stuk heide gekocht en kwamen langzaam de landbouwontginning in het gebied rond de huidige N381 op gang. Begin 1900 zijn de ontginningsmaatschappijen



Visie

“Het Oude Willemsveld” en de ontginningsmaatschappij “De Drie Provinciën” actief in het plangebied en is de huidige landbouwenclave met de boerderijen en het jongenshuis (sinds 2011 Boscamping Appelscha) gesticht. Tijdens deze ontginningen wordt een Decauvillebaan gebruikt, een opneembaar smalspoor met kiepkarretjes voor de aan- en afvoer van producten. Het spoor liep van de Smildevaart over de Bosweg naar de huidige Oude Willemsweg.

Een kaart van 1850 toont een beekje ten zuidoosten van de Oude Willem die midden op de “woeste gronden” ontspringt en dwars door de hogere rug heen het Doldersumse veld in loopt en zich bij de Vledder Aa voegt. Dit beekje moet een veenstroom zijn geweest. Op dezelfde kaart is ook de kaarsrechte lijn van de Tilgrup te zien. Met een haakse hoek lijkt een verbinding met de veenstroom te zijn gemaakt, die zorgde voor de afwatering van het gebied. Een gedeelte van de Tilgrup, “de gruppe” vormt tevens de provinciegrens van Drenthe en Fryslân.

In 1954 is de Tilgrup vergroot. In dezelfde periode is de Vledder Aa gekanaliseerd. In 2002/2003 is in het kader van een beekdalherstelproject een gedeelte van de Vledder Aa weer ingericht als een beek. De meeste landbouwgronden in de Oude Willem waren toen nog in agrarisch gebruik. Tot zo rond 2000 liep de aanvoer van water ten behoeve van onder andere landbouw ten zuiden van het gebied van de Oude Willem via de Oude Willem. In het kader van beekdalherstel zijn voorzieningen getroffen zodat de aanvoer van water niet meer via de Oude Willem/Vledder Aa hoefde, vervolgens is de

afvoerrichting voor het water omgedraaid. Aansluitend is de bovenloop van de Vledder Aa heringericht. Momenteel wordt het water vanaf de brug bij het fietspad/Houtvester Jansenlaan (bij de voormalige stuw) via o.a. Graafstra gemaal in oostelijke richting opgepompt naar de Drentse Hoofdvaart. De oude stalen klepstuw ter hoogte van de Uilenhorst functioneert nu niet meer als stuw, maar als een technische waterscheiding.

2.2.3 Huidig gebruik

In 2012 is nog één agrarisch bedrijf actief in de Oude Willem. De overige landbouwgronden zijn verworven door de overheid en worden uitgegeven met tijdelijke pachtcontracten. In het westelijk gedeelte van de Oude Willem, ten noorden van de Oude Willemsweg is ruim 100 hectare uit landbouwkundig gebruik genomen. Een gedeelte van deze gronden is al ingericht en wordt beheerd als vochtige heide en kruiden- en faunarijkgasland.

De aangekochte boerderijen zijn verkocht, gesloopt of tijdelijk in bruikleen gegeven aan particulieren als woning. In/bij het gebied liggen vier recreatieve bedrijven, variërend van een regulier kampeerterrein tot een kleinschalige vorm als kamperen bij de boer of bed en breakfast. Midden in de Oude Willem ligt een fietspad aan de Houtvester Jansenlaan, een pad die de duinen van Appelscha met het Prinsbos verbindt. Dit is een belangrijke recreatieve verbinding in het gebied en is onderdeel van een fietsknooppuntennetwerk en een huifkarrouete.

Visie

2.3. Alternatieven

In hoofdstuk 1.2 is aangegeven dat het ruimtelijk ontwerp gebaseerd is op inrichtingsvariant 1. De Stuurgroep heeft deze variant uitgewerkt naar volwaardige alternatieven.

De alternatieven zijn:

Alternatief 1: maximaal hydrologisch herstel

Kenmerken:

- Verwijdering Oude Willemsweg (Dr.) en Oude Willem (Fr.) en bebouwing langs deze weg;
- Tilgrup, greppels en sloten worden gedempt;
- Waterberging maximaal (4 knijpconstructies);
- Afwatering door laagste delen van de Oude Willem (slenk);

- Vrije toevoer naar de slenk en gereguleerde toevoer naar de Vledder Aa;
- Beheer gericht op open gebied, met geleidelijke natuurlijke overgang naar bos (op de flanken);
- Recreatieve hotspot met oerbeleving en struinatuur.



Alternatief 2: hydrologisch herstel met behoud van de huidige bebouwing en infrastructuur

Kenmerken:

- Behoud bestaande bebouwing en Oude Willemsweg/ Oude Willem (d.m.v. nieuwe kades);
- Tilgrup, greppels en sloten worden zoveel mogelijk gedempt;
- Waterberging maximaal (4 knijpconstructies);

- Afwatering door gegraven slenk en bermsloot langs weg met bemaling;
- Vrije toevoer naar de slenk en gereguleerde voeding naar de Vledder Aa;
- Beheer gericht op open gebied en behoud huidige overgang bos naar open gebied;
- Recreatie handhaving/versterking van huidige situatie.

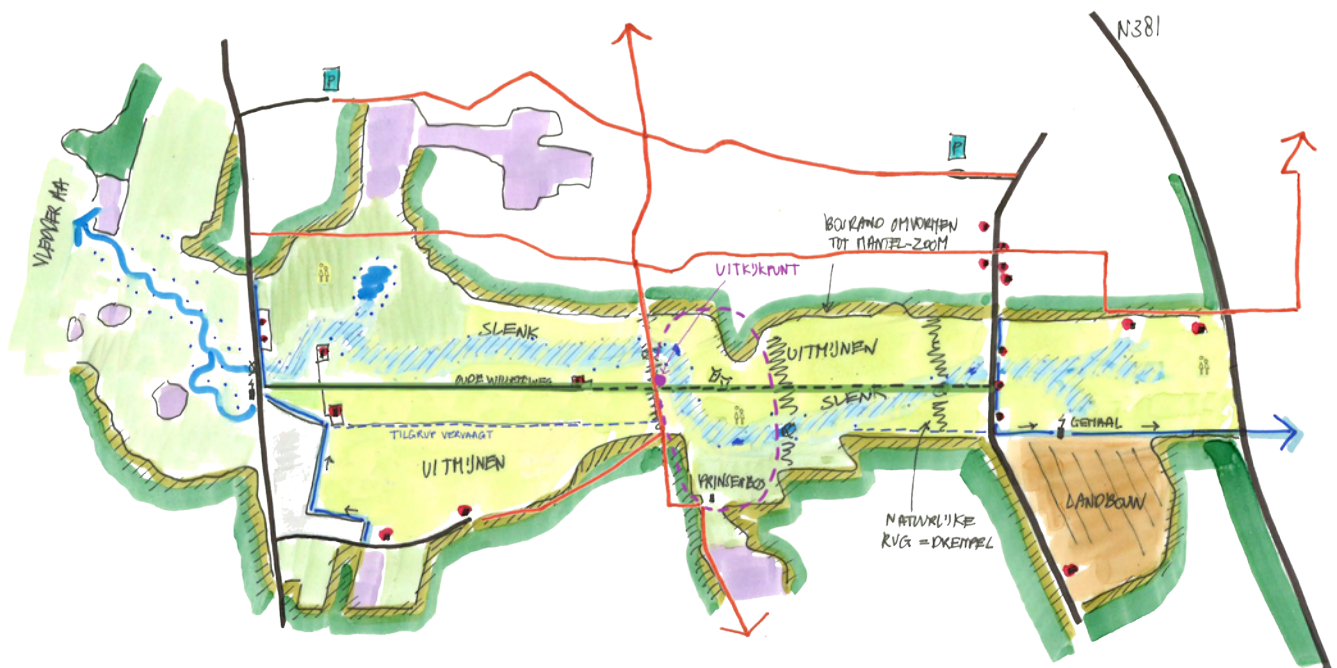


Visie

Alternatief 3: het voorkeursalternatief

Kenmerken:

- Sterk beperken van doorgaand verkeer op de Oude Willemsweg (Dr.) en Oude Willem (Fr.);
- Instandhouden van de weg waar nodig voor ontsluiting van aanwonenden;
- Tussen Oude Willem c.q. de noordelijke Bosweg en het fietspad aan de Houtvester Jansenlaan wordt de bebouwing (Oude Willem 13 en 14) verwijderd;
- Bebouwing tussen het fietspad aan de Houtvester Jansenlaan en de zuidelijke Bosweg blijft bestaan;
- Afwatering door laagste delen van de Oude Willem (slenk);
- Waterberging maximaal (4 knijpconstructies);
- Sloten en greppels worden zoveel mogelijk gedempt;
- Tilgrup wordt plaatselijk afgedamd;
- Versterking van huidige situatie landschapsbeeld met uitbreiding oerbeleving van Prinsenbos;
- Zichtlijnen van Oude Willemsweg met beplanting en de Tilgrup blijven bestaan;
- Recreatieve "hotspot" met oerbeleving en struinatuur.



De eerste twee alternatieven zijn ingegeven door het zoeken van een maximale bandbreedte in de mogelijkheden. Deze alternatieven stemmen in grote lijnen overeen met de alternatieven die zijn beschreven in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Gebiedsontwikkeling Oude Willem (2010).

Geleidelijk is alternatief 3 ontstaan doordat alternatief 1 in financiële en bestuurlijke zin een stap te ver bleek. Het derde alternatief is het voorkeursalternatief van de stuurgroep, dat is uitgewerkt als Ruimtelijk Ontwerp en bestaat uit een groot aantal elementen van alternatief 1 en 2, maar dan gebaseerd op wat binnen relatief korte tijd haalbaar en betaalbaar is.

3. Doelstellingen, maatregelen en effecten

3.1. Algemeen

In het voorgaande hoofdstuk is de visie op het gebied beschreven, met de daarbij uitgewerkte alternatieven.

De Stuurgroep heeft een lijst van maatregelen opgesteld die voortvloeien uit het beleid en passen binnen het voorkeursalternatief (zie par. 2.3). In dit hoofdstuk wordt alleen het voorkeursalternatief beschreven en in maatregelen uitgewerkt.

De voorgenomen maatregelen zijn terug te vinden op de schets van het ruimtelijk ontwerp (bijlage 1) en worden hier per thema beschreven.

Sommige maatregelen dienen meerdere doelen en staan bij verschillende thema's vermeld.

3.2. Recreatie

Toerisme en recreatie is voor het Nationaal Park Drents-Friese Wold en omgeving de belangrijkste pijler in de economie geworden. Dit thema is mede in verband met groeiende werkgelegenheid in deze sector topprioriteit voor de gemeenten Westerveld, Ooststellingwerf en Midden-Drenthe. Het gebied richt zich in toenemende mate door middel van marketing op profilering van de bijzondere gebiedskwaliteiten waaronder de indrukwekkende hoeveelheid Nationale Parken en natuurgebieden op korte afstand van elkaar.

Het Nationaal Park Drents Friese Wold is een belangrijk onderdeel in het toekomstige dagrecreatief aanbod van de gemeenten Westerveld, Ooststellingwerf en Midden-Drenthe.

Daarin staan de volgende maatregelen centraal (van binnen naar buiten):

1. Versterking van een unieke wildbeleving met edelherten of wisenten in het hart van Nationaal Park Drents-Friese Wold in samenhang met natuurontwikkeling Oude Willem;
2. Versterking van de entrees en economie in de dorpen rondom het Nationaal Park;
3. Versterking van de samenhang (zowel fysiek als promotioneel) met omliggende natuurgebieden en cultuurlandschap in Zuidwest Drenthe en Zuidoost Fryslân.

De kern van het Drents-Friese Wold met Oude Willem wordt binnen het 6000 hectare grote Nationaal Park de komende 10 jaar alvast ten dele ingericht voor een bijzondere wildbeleving. Hier ontwikkelt zich binnen het grenzenloze woud een stille kern, waar sprake is van een ongerepte natuurbeleving die uniek is binnen Nederland. In deze stille kern kunnen wilde kuddes (mogelijk zelfs wisenten of edelherten) worden beleefd vanuit observatieposten. Hieraan gekoppeld kunnen één of twee bestaande recreatiebedrijven aan de rand van de stille kern (nabij de twee Boswegen) een nieuw dagrecreatief aanbod creëren door zich verder te ontwikkelen met een bijzonder horecaprofiel. Ze bevinden zich qua beleving midden in de natuur en liefst met uitzicht op groot wild of grazers. Referenties hiervoor zijn het panorama-restaurant "de Blaauwe Kamer" in Rhenen (uiterwaarden) of paviljoen "de Posbank". Vooral bij laatste referentie is een goed voorbeeld van een horecalocatie die vooral per fiets, te paard of te voet wordt bezocht (dus zonder auto). Vanuit communicatie en educatie worden speciale programma's ontwikkeld die bijdragen tot een bijzondere vorm natuurbeleving. Zo zullen er speciale wildernis- en wild-belevingstochten als arrangement worden ontwikkeld in samenwerking met ondernemers binnen het Nationaal Park.

Belangrijke maatregel voor de komende 10 jaar is het verder optimaliseren van de ontsluiting van het Nationaal Park Drents-Friese Wold voor dagrecreatie. Optimaliseren wordt hier bedoeld zoals het begrip aangeeft: niet meer, maar beter. Hiervoor is door het Overlegorgaan eerder al een besluit genomen op basis van het advies Recreatieroutes Drents-Friese Wold (Buro Vijn, 2006). Als dat wordt uitgevoerd ontstaat een gevarieerd netwerk van routes waarbij het vooral rondom de dorpen drukker zal zijn en in de kern van het Nationaal Park rustiger. Het Nationaal Park is op geen enkele plek afgesloten voor mensen, hooguit zijn bepaalde delen van het gebied minder goed ontsloten.

De Oude Willem wordt ingericht als een nieuw natuurgebied, hierdoor ontstaat een nieuwe natuurlijke groene kern in het woud, een plek waar de recreant de natuur in stilte kan beleven. Het recreatieklimaat wordt voor natuurliefhebbers en rustzoekers in het Drents Friese Wold vergroot doordat de Oude Willemsweg veilig en aantrekkelijk is ingericht voor recreatief gebruik. Het doorgaand autoverkeer is zoveel mogelijk verdwenen uit het hart van de Oude Willem.



Doelstellingen, maatregelen en effecten

De inrichting van de Oude Willem biedt nieuwe economische ontwikkelingsperspectieven voor ondernemers in en rondom het Drents-Friese Wold, een concreet voorbeeld kan zijn het ontwikkelen van nieuwe natuurbelevingsarrangementen. Nieuwe kansen ontstaan voor verschillende doelgroepen waarop de ondernemers kunnen inspelen en deze zijn:

- Traditioneel: fietsers die het gebied aandoen als halteplaats, voor deze groep wordt een verhoogd uitkijkpunt aangelegd met zicht op een waterpartij die dienst doet als drinkplaats voor de grote grazers en het wild. Tevens worden picknickbanken en een bescheiden informatiebord over de Oude Willem geplaatst;
- Natuurgericht (vanaf 12 jaar): excursies organiseren door een deskundige gids die goed kan vertellen over diergedrag en effecten op landschap en vegetatie bijvoorbeeld rondom de zichtbare cultuurhistorische elementen en ruïnes in en bij de Oude Willem;
- Avontuurlijk (bijv. vanaf 16 jaar): ontwikkelen van safaritochten langs grote grazers bijvoorbeeld wisselend met gids, al dan niet met overnachting in de Oude Willem. Zonder gids worden vrije wandelingen in grote delen van de Oude Willem toegestaan, in de zogenaamde struinnatuur. Informatie over bijzondere plekken en tips voor het omgaan met dieren en planten staat ter plekke aangegeven of kan via internetapplicaties worden opgevraagd.

Voor wat betreft recreatiemobiliteit wordt een koppeling gezocht tussen de Oude Willem en de om het Nationaal Park gelegen toegangspoorten in de dorpen. Het verkeersbeleid is erop gericht om zo veel mogelijk mensen te stimuleren om per fiets, te voet of te paard te vertrekken vanuit de omliggende dorpen. In combinatie hiermee wordt autoverkeer in de rustige

kern van het Nationaal Park zoveel mogelijk ontmoedigd in combinatie met bijvoorbeeld invoering van het profijtbeginsel door middel van een parkeer-/mobiliteitsvignet. Dit betekent dus ook dat er gekoppeld aan de Oude Willem geen nieuwe parkeerplaatsen worden aangelegd, maar dat vanuit de omliggende dorpen De Oude Willem wordt gezien als een leuke dagrecreatieve trip voor fietsers en ruiters. Voor mensen die toch met de auto willen komen zal gebruik moeten worden gemaakt van bestaande parkeerplaatsen van recreatiebedrijven en Staatsbosbeheer die mee worden genomen in een verdere uitwerking van het mobiliteitsvignet (betaald parkeren). Dit biedt volop kansen voor ondernemerschap bij bestaande horecabedrijven in de buurt.

Ook biedt de natuurinrichting voor lokale ondernemers mogelijkheden voor het uitvoeren van natuurbeheer in overleg met de terreinbeheerder.

De volgende doelstellingen zijn afgeleid uit het geactualiseerde Beheer- en Inrichtingsplan Drents-Friese Wold (2012) en de Omgevingsvisie van de Provincie Drenthe (2010).

Doelstellingen

- Voldoende ontwikkelperspectief bieden voor recreatief medegebruik;
- Optimaal ruimte geven aan regionale impuls op het gebied van recreatie/economie

De bestaande infrastructuur in de Oude Willem zoals het fietspad aan de Houtvester Jansenlaan wordt verbeterd en ook de Oude Willemsweg wordt recreatief aantrekkelijker gemaakt. Nieuwe recreatieve ontsluitingen zijn mogelijk door het aanleggen van struinpaden, waar delen van paden als vlonders of knuppelpaden



Doelstellingen, maatregelen en effecten

kunnen worden aangelegd. Daarnaast zal een uitzichtpunt worden aangelegd langs het fietspad aan de Houtvester Jansenlaan die het Aekingerzand met het Prinsbos verbindt.

Maatregel	Afmeting	EBO*
Opwaarderen van bestaand fietspad	650 m.	SBB
Oude Willemsweg aantrekkelijker maken voor recreatief medegebruik – wandelaars, ruiters, menneren en fietsers.	-	
Aanleg van nieuwe struinpaden in natuurgebied	-	SBB
Aanleg van uitzichtpunt (kijktoeren/uitzichtheuvel)	-	SBB

Figuur: maatregelen recreatie

3.3. Woon-, werk- en leefomgeving

De volgende doelstellingen zijn afgeleid uit het beleid van provincies, gemeenten, waterschappen, overlegorganen Drents Friese Wold en de terreinbeheerder.

Doelstellingen:

- Voldoende ontwikkelperspectief bieden voor andere in het gebied aangewezen functies zoals het recreatief medegebruik en natuurbeheer;
- Instandhouden van voldoende ontsluiting voor bedrijven en woningen; de bestaande erftoegangswegen inrichten als wegen waar snelheid van 80km verlaagd wordt naar 60km.
- Realiseren van goede woonkwaliteit (gelet op rust, geen verkeer dat niet in het gebied thuis hoort, geen extra overlast van muggen uit het natuurgebied);
- Instandhouden huidige drooglegging wegen en bebouwing.
- Optimaal ruimte geven aan regionale impuls op het gebied van recreatie/economie.
- De landbouw ten noorden van de Oude Willem (ten oosten van de N381) en de landbouwenclave aan de Noordelijke Bosweg richting Hoogersmilde moet zo min mogelijk nadelige effecten ondervinden van het vasthouden van water in de Oude Willem

De landbouw verdwijnt uit de Oude Willem, enkele voormalige boerderijen krijgen een nieuwe bestemming of worden gesloopt. De gebouwen aan de Oude Willem 13 en 14 verliezen hun functie en hoeven derhalve niet meer te worden ontsloten. Ook de Oude Willem/Oude Willemsweg wordt hier zodanig aangepast dat:

- het beekdalherstel zo natuurlijk mogelijk kan worden ingevuld;
- er grotere aaneengesloten begrazingsgebieden ontstaan;
- er een bijdrage is aan de toename van rust in het hart

van het Drents Friese Wold.

Het aangrenzende landbouwgebied ten zuiden van de Tilgrup bij de Bosweg krijgt een eigen peilbeheer. Ook de resterende bebouwing langs de Oude Willem krijgt een apart afwateringssysteem, het huidig peil blijft gehandhaafd en het water wordt via het gemaal Graafstra afgevoerd. Het landbouwgebied ten oosten van de N381 zal naar verwachting weinig effecten ondervinden van de vernatting in de Oude Willem omdat de natuurlijke afwatering in westelijke richting verloopt.

Het zuidelijk deel van de Oude Willemsweg blijft van belang voor ontsluiting van aanliggende woningen en bedrijven. Langs de noordzijde van deze weg blijft een sloot op het huidige peil zodat de weg voldoende drooglegging zal hebben.

Het noordelijk deel van de Oude Willemsweg (vanaf het fietspad aan de Houtvester Jansenlaan tot aan de Noordelijke Bosweg) zal niet meer van belang zijn voor ontsluiting van woningen en bedrijven omdat in het inrichtingsplan wordt voorgesteld de bebouwing (deels) te slopen.

Uit het verkeersonderzoek van september 2012 is gebleken dat er relatief veel doorgaand verkeer gebruik maakt van de Oude Willemsweg. Dit betreft verkeer dat ook de wegen langs de buitenrand van het Drents Friese Wold zou kunnen gebruiken. Die wegen zijn qua inrichting beter afgestemd op dit verkeer.

De stuurgroep stelt daarom voor maatregelen te nemen om het doorgaande verkeer zoveel mogelijk te weren. Dat komt de natuurbeleving ten goede.

In 2013 zullen, in overleg met de bewoners en de wegbeheerders, maatregelen worden ontworpen om het doorgaande verkeer te ontmoedigen en de snelheid van het verkeer terug te dringen. Doel is om de weg wel open te houden voor bestemmingsverkeer en voor de natuurbeleving. Daar wordt de weg op ingericht.



* EBO= Eigenaar, Beheer en Onderhoud

Doelstellingen, maatregelen en effecten

Muggen horen bij natte en venige natuur, de afstand waarover steekmuggen zich op eigen kracht verspreiden vanuit het natuurgebied is echter beperkt, behalve wanneer ze met de wind worden verplaatst (Verdonschot en Besse (2012): Leidraad Risicomanagement Overlast Steekmuggen en Knutten). Als er open terrein tussen menselijke bebouwde omgeving en het leefgebied van steekmuggen aanwezig is, blijft de overlast vaak beperkt, omdat maar weinig volwassen steekmuggen de bewoonde omgeving bereiken. De toekomstige plas-dras situaties in de Oude Willem kenmerken zich door wisselend waterstanden, plasmvorming in natte periodes. In de zomer drogen de plassen in. Verbindende stroken van ruigtekruiden, opgaande begroeiingen of bosschages van struiken kunnen als corridors voor steekmuggen gaan functioneren tussen tijdelijke ondiepe voorjaarwatertjes en de bebouwing. Door een goed maaibeheer wordt de vegetatiegroei van struiken beperkt en wordt de overlast voor direct omwonenden verkleind. In de bebouwde omgeving kunnen tijdelijke (onvoorzien) oppervlaktewateren zoals vijvers, verstopte dakgoten en slecht afwaterende platte daken ook fungeren als geschikt leefmilieu voor steekmuggen. Bewoners zelf kunnen maatregelen treffen om stilstaand water op en rondom de bebouwing te voorkomen.

Maatregel	Afmeting	EBO
Aanleg/ instandhouden sloot langs bebouwing en Oude Willemsweg op huidig peil.	3.900 m.	gemeenten
Doorgaand verkeer over de Oude Willem/ Oude Willemsweg ontmoedigen. Ontwerp van de weg aanpassen aan bestemmingsverkeer en natuurbeleving	3.900 m.	gemeenten

Figuur: maatregelen woon-, werk en leefomgeving

3.4. Landschap, cultuurhistorie en archeologie

De volgende doelstellingen zijn afgeleid uit het beleid van provincies, gemeenten, overlegorgaan Drents Friese Wold en de terreinbeheerder.

Doelstellingen:

- De Oude Willem (landbouwenclave) zodanig omvormen naar natuurgebied dat een boslandschap van bron en beek wordt gerealiseerd;
- Geleidelijke landschappelijke overgang realiseren tussen de hogere en lagere delen van de Oude Willem;
- De lijnelementen van de Oude Willemsweg/Oude Willem en de Tilgrup zichtbaar laten blijven in het nieuwe natuurgebied;
- Middendeel van de Oude Willem aansluiten aan Prinsenbos en vergelijkbaar landschapsbeeld geven

Het huidig landbouwgebied wordt omgevormd naar een natuurgebied waarin het boslandschap van bron en beek het nieuwe landschapsbeeld wordt. De markante blokkavelstructuur van de landbouwontginningen uit de 19e en 20e eeuw zal hierdoor verdwijnen. Ook verliezen de boerderijen in het gebied hun functie als landbouwbedrijf. Een aantal markante boerderijen uit het project "Het Jongenshuis" (sinds 2011 Boscamping Appelscha) aan de Oude Willem blijft gehandhaafd.

De Tilgrup, de oude waterscheiding tussen de provincies, en de Oude Willemsweg met de karakteristieke laanbeplanting zullen nog lange tijd zichtbaar blijven als kenmerkende lijnelementen in het landschap.

Het landschappelijk beeld nabij het fietspad aan de Houtvester Jansenlaan krijgt hetzelfde beeld als de Uilenhorst in het Prinsenbos.

Het instandhouden van het lijnelement van de weg in de vorm van het zandbed en de bomenrij past binnen de conclusies van een recent uitgevoerd cultuurhistorisch onderzoek voor de Oude Willem.



Doelstellingen, maatregelen en effecten

Maatregel	Afmeting	EBO
Realiseren slenk, tezamen met dempen greppels en Tilgrup (deels) zodat een natuurlijke afwatering door laagste delen van de Oude Willem plaats vindt	Zie water	nnb
Realiseren meer geleidelijke overgangen van bos naar open gebied in de Oude Willem (voorzover binnen de gebiedsgrens)	Zie natuur	SBB
Bosaanleg, conform t.z.t. te maken definitieve inrichtingsschets.	Zie natuur	SBB
Bij afsluiting van Oude Willemsweg voor doorgaand verkeer, instandhouden van zandbed en bomenrij		gemeenten
Tilgrup plaatselijk zodanig verondiepen/ dichten dat het lijnelement zichtbaar blijft.		
Gebouwen Oude Willem 13 en 14 slopen/ veruïneren		

Figuur: maatregelen landschap

3.5. Water

De volgende doelstellingen zijn afgeleid uit het beleid van rijk, provincies, waterschappen, overlegorgaan Drents Friese Wold en de terreinbeheerder.

Doelstellingen:

- Een reconstructie van het beekdal, waarbij de Oude Willem als natuurlijk brongebied van de Vledder Aa ontwikkeld zal worden;
- Het herstel van de natuurlijk (grond)waterhuishouding en tegengaan van de verdroging in het gehele Drents Friese Wold (in kader van Gewenst Grond en Oppervlaktewater Regime (GGOR));
- Realiseren waterberging (streven naar 300.000 m³);
- Voldoen aan de binnen KRW gestelde normen voor de kwaliteit van het water dat in de Vledder Aa afstroomt.

Bij de vertaling van de doelstellingen naar een inrichtingsschets ontstaat het beeld van een landschap waarin het grond en oppervlaktewater niet meer wordt bepaald door de landbouwkundige waterhuishouding zoals nu het geval is. Sloten verdwijnen, het water krijgt vrij spel en geeft vorm aan de natuurlijke ontwikkeling van het gebied. De Oude Willem staat daarbij niet geïsoleerd op zichzelf, maar functioneert als bron binnen het beekdalsysteem van de Vledder Aa. Er is een hydrologische relatie met de hogere gronden aan weerszijden van de Oude Willem. De grens met wat nu bos en natuur is, zal langzamerhand vervagen, waarmee de Oude Willem wordt opgenomen in het grote geheel van het Drents Friese Wold.

Een scenario dat op bovenstaande leest is geschoeid,

komt neer op dempen en deels verondiepen van de Tilgrup en alle sloten en greppels in de Oude Willem. In de winter komen dan her en der ondiepe plassen water op het land. Via de lagere delen vloeit dit water naar de Vledder Aa. 's Zomers zakt het water weg, dan zal het gebied betrekkelijk droog worden.

Van noordoost naar zuidwest wordt het beeld (zie bijlage: schets Ruimtelijk Ontwerp):

- Via de laagste delen van het gebied wordt een ondiepe slenk gegraven die toevoer van water naar de Vledder Aa verzorgt;
- Alle sloten langs de percelen en de bosrand worden gedempt;
- De huizen langs de noordelijke Bosweg worden beschermd middels een verhoogde perceelsstrook. Deze huizen en de weg krijgen een eigen afwatering naar de Tilgrup;
- De slenk wordt middels een knijpstuw en duiker onder de noordelijke Bosweg door geleid;
- De Oude Willemsweg blijft tussen de noordelijke Bosweg en de kruising met het fietspad en Houtvester Jansenlaan bestaan, zij het in aangepaste vorm. De slenk zal dit deel van de weg op twee plekken kruisen. Hoe, hangt af van de vormgeving van de weg, dat in 2013 wordt opgepakt;
- Ter plaatse van de weg worden drempels aangelegd die er voor zorgen dat het water vertraagd wordt afgevoerd in de richting van de Vledder Aa;
- Het meest oostelijke deel van de Tilgrup blijft gehandhaafd voor de aan en afvoer van water naar het landbouwgebied aan de noordelijke bosweg ten zuiden van de Tilgrup;
- Het deel van de Tilgrup tussen de zuidelijke bosweg en de stuw bij de kruising met het fietspad zal deels worden gedempt en deels worden verondiept. Het verondiepte stuk zal deel gaan uitmaken van de slenk. De Tilgrup blijft als een cultuurhistorische lijn zichtbaar in het landschap. Wel zal de zandwal die langs de vaart ligt op een aantal plekken doorgraven worden om de loop van het water over het maaiveld mogelijk te maken;
- Ter hoogte van de kruising tussen Oude Willem en fietspad / Houtvester Jansenlaan, loopt de slenk parallel aan het fietspad en kruist de weg met een drempel voor het vasthouden van het water. Het fietspad / zandpad wordt op het laagste punt gekruist middels een knijpstuw en duiker of brug;
- De slenk wordt parallel aan de noordelijke bosrand vervolgd en komt uit in het natuurontwikkelingsproject van Staatsbosbeheer. Daar wordt het aangetakt op de reeds bestaande slenken naar de zuidelijke Bosweg, alwaar de Vledder Aa wordt bereikt;
- De afwateringssloot aan de noordelijke kant van de Oude Willemsweg krijgt, naast de functie voor

Doelstellingen, maatregelen en effecten

drooglegging van de weg, ook een functie voor de drooglegging en afwatering van de huizen. Deze sloot zal een goede verbinding met het gemaal aan de zuidelijke Bosweg krijgen;

- De Tilgrup ter hoogte van Oude Willem 14 wordt verondiept. Bovendien zal de aangrenzende laagte ondiep worden afgegraven, zodat een brede zeer ondiepe slenk ontstaat;
- Alle perceelssloten in het beoogd natuurterrein ten zuiden van de Oude Willemsweg en de Tilgrup zullen gedempt worden, mits er overeenstemming wordt bereikt over functieverandering in dit deel van de Oude Willem;
- Bungalowpark, bebouwing, erf en percelen in de hoek zuidelijke Bosweg en Oude Willemsweg krijgen een afwatering via het bestaande gemaal aan de zuidelijke Bosweg. Hierdoor zullen deze particuliere eigendommen de huidige drooglegging behouden.
- In een aantal ronde laagten zullen dobben worden uitgegraven. deze kunnen als drinkwatervoorzieningen voor dieren worden ingericht. Er liggen in ieder geval drie laagten in het middendeel tussen noordelijke Bosweg en fietspad / Houtvester Jansenlaan.

3.6. Bodem

De volgende doelstellingen zijn afgeleid uit het beleid van provincies, waterschappen en de terreinbeheerder.

Doelstellingen

- Voldoen aan de binnen KRW gestelde normen voor de kwaliteit van het water dat in de Vledder Aa afstroomt;
- Uitvoering beheersmaatregelen met betrekking tot uitmijnen zodat versnelde en gecontroleerde afname van fosfaat plaats vindt in de bodem.

In de bodem van de Oude Willem zit fosfaat opgeslagen. Voor de ontwikkeling van soortenrijke vegetaties met hoge natuurwaarde is dit geen goede situatie. Zeker wanneer het gebied ook nog eens vernat wordt, kan veel fosfaat snel vrijkomen. Wanneer dit gebeurt zal de vegetatie sterk verruigen en gaat pitrus overheersen. Dat moet worden voorkomen. De meest rigoureuze oplossing is afgraven van de bovenlaag. In dit geval zou zo'n 40 centimeter moeten worden afgegraven. Dit is niet wenselijk vanwege het negatieve effect op de hydrologische situatie van het Natura2000 gebied op de

Maatregel	Afmeting	EBO
Realiseren slenk, tezamen met dempen greppels en Tilgrup (deels) zodat een natuurlijke afwatering door de laagste delen van de Oude Willem plaats vindt		n nb
Aanleg van vijf knijpconstructies waardoor maximale waterberging ontstaat en een gereguleerde toevoer van water naar de Vledder Aa. Aanleg onderleider onder noordelijke Bosweg		n nb
Aanleg scheidingskades voor maximale waterberging		SBB
Instandhouding waterstanden bij bebouwing en ontsluitingsweg (Oude Willemsweg)		

Figuur: maatregelen water, n nb = nog niet bekend

Doelstellingen, maatregelen en effecten

flanken van de Oude Willem. Ook zijn de kosten van een dergelijke maatregel zeer hoog.

Daarom is gekozen voor de geleidelijke weg. Fosfaat kan namelijk ook uit de bodem worden verwijderd door deze uit te mijnen. Uitmijnen is een versterkte vorm van verschraling. Normaal gesproken wordt de voorraad stikstof na een aantal jaar verschralen al snel uitgeput voor een goede gewasgroei. De hoeveelheid fosfaat daarentegen blijft nog lang groot. Daarom wordt bij uitmijnen stikstof toegevoerd en liefst ook kali. Op deze manier blijft de gewasproductie en ook de zuurgraad van de bodem op peil. Bovendien wordt het fosfaat uit de bodem "getrokken".

Binnen de Oude Willem zullen de in te richten percelen worden ingezaaid met een kruidenrijk gras/klaver mengsel. De klaver kan zorgen voor de toevoer van stikstof in de bodem. Op basis van bemesting wordt bijgemest met stikstof (N) en kali (K). Het gewas wordt in 1 of 2 sneden geoogst als ruwvoeder. Daarna kan het gebied met grote grazers worden nabeweid. Dit beheer moet lang (> 10 jaar) worden volgehouden om tot een goede uitgangspositie voor een enigszins gevarieerde vegetatie te komen. De realisatie van het gekozen natuurlijk model zal daarmee ook langzaam gaan. Kansen voor natuur van voedselarme milieus zullen vooral worden gezocht op de hogere zandgronden aan weerszijden van de Oude Willem.

Het beeld in de Oude Willem zelf zal worden bepaald door bloemrijk grasland, delen die in de winter overstromen en lokaal struweel. De beplanting van erven, de singels, boomlanen en bosjes zullen niet worden verwijderd, maar in de tijd geleidelijk vervagen.

Om begrazing mogelijk te maken, zullen rasters worden geplaatst. De rasters worden zoveel mogelijk binnen het aangrenzende bosgebied aangebracht, zodat ook een deel van het bos wordt meebegraasd. Daar waar paden en wegen de begrazingsgebieden kruisen, zullen veeroosters of klaphekjes (voetpaden) worden aangebracht. In het middendeel zal de begrazingseenheid worden gekoppeld aan die van het Prinsenbos. Dat zal zodanig gebeuren dat beide delen als afzonderlijk compartiment te beheren zijn en naar wens tezamen als één eenheid begraasd kunnen worden. Op de hogere delen van het gebied zullen, na een periode van uitmijnen, groepjes struweel en bomen worden geplant

(meidoorn, sleedoorn, Europese vogelkers, vuilboom, hazelaar, wilde appel, linde).

3.7. Natuur

De volgende doelstellingen zijn afgeleid uit het beleid van rijk, provincies, het overlegorgaan Drents Friese Wold en de terreinbeheerder.

Doelstellingen:

- Bijdragen aan de natuurwaarden in het Natura 2000-gebied op de flanken van de Oude Willem;
- De Oude Willem (landbouwenclave) zodanig omvormen naar natuurgebied dat een boslandschap van bron en beek wordt gerealiseerd;
- Ontwikkeling van oer- en struinnatuur met een belangrijke recreatieve meerwaarde.

Nadat de maatregelen op het gebied van water zijn uitgevoerd en de verworven percelen zijn ingezaaid treedt een periode van systematisch uitmijnen in. Door middel van bemonsteren, daarop gebaseerde selectieve bemesting en frequent maaien wordt de fosfaatbelasting van de gronden systematisch verlaagd. Gebaseerd op de ervaringen elders en de fosfaatbemonstering die in de Oude Willem is uitgevoerd zal dit uitmijnen tenminste 10 jaar in beslag nemen.

Zodra het uitmijnproces voldoende effect heeft gehad kan de natuur zich ontwikkelen via een beheer van (in principe) alleen begrazen.

Onderzocht wordt welke gebieden geschikt zijn voor nieuwe struinmogelijkheden, wellicht zijn enkele nieuwe te ontwikkelen wandelpaden beperkt toegankelijk tijdens het broedseizoen.

Op termijn krijgen de weilanden in het voorjaar en de zomer meer kleur. Vogels als Kievit, veldleeuwerik, graspieper, paapje en gele kwikstaart gedijen goed in zo'n omgeving. De slenk biedt in het voorjaar een aantrekkelijk biotoop voor ringslangen en vogels als Kievit, oeverloper en watersnip. Het gebied wordt ook aantrekkelijker voor vlinders. Wanneer de groepjes struweel en de aan te planten solitaire bomen uitgroeien en de begrazing op den duur zorgt voor geleidelijke overgangen tussen het bos en natuurgebied, ontstaat een aantrekkelijk gebied voor vogels van bosrand en struweel, zoals grauwe klauwier, paapje en roodborsttapuit.

In de winter wordt het gebied natter. Er ontstaan plassen en de slenk zal water voeren. Het water meandert als een brede grillige stroom door de Oude Willem. In de zomer valt de slenk droog. Om te voorkomen dat de slenk dan snel dichtgroeit, zal deze

Maatregel	Afmeting	EBO
Inzaaien van de voormalige landbouwgronden als aanzet voor uitmijnen (fosfaatbelasting verminderen) -bemonsteren -bemesten (N+K)		SBB

Figuur: maatregelen bodem

Doelstellingen, maatregelen en effecten

gemaaid en mee beweid moeten worden. Wanneer het gebied op de lange termijn van meer dan 20 jaar alleen nog integraal wordt begraaasd binnen de grote eenheid van het Drents Friese Wold, trekken kuddes dieren vrij door het hele gebied. Het beheer van de slenk kan dan vervallen en de begroeiing die spontaan opkomt en plaatselijk omvalt, zorgt vanzelf voor een rem in de waterafvoer. De natuur bepaalt dan het verloop en de loop van het water en niet de kunstwerken (o.a. de knijpconstructies).

Met het totaalpakket aan maatregelen wordt een goede bijdrage geleverd aan de Natura 2000 doelen voor de vennen en vochtige heide in de nabije omgeving. Ook worden op de flanken kansen gezien voor de ontwikkeling van kleine stroken vochtige heide, wanneer de Oude Willem maximaal wordt vernat.

Maatregel	Afmeting	EBO
Realiseren slenk, tezamen met dempen greppels en Tilgrup (deels) zodat een natuurlijke afwatering door laagste delen van de Oude Willem plaats vindt	Zie water	
Inzaaien van de natuurterreinen als aanzet voor uitmijnen (fosfaatbelasting verminderen)	Zie bodem	SBB
Realiseren meer geleidelijke overgangen van bos naar open gebied in de Oude Willem (voor zover binnen de gebiedsgrens)		SBB
Bosaanleg, conform t.z.t. te maken definitieve inrichtingsschets.		SBB
Aanleg drinkpoelen in de natuurlijke laagtes		SBB

Figuur: maatregelen natuur

4. Bestemming van gronden

4.1. Algemeen

Om de maatregelen in het ruimtelijk ontwerp te kunnen realiseren zijn gronden nodig. Vrijwel alle gronden waarvan het eigendom gewenst is, zijn reeds verworven.

Op het moment van vaststelling van het inrichtingsplan door Gedeputeerde Staten van Drenthe en Fryslân (eind 2013) zal duidelijk zijn of en zo ja welke gronden nog verworven dienen te worden.

In het inrichtingsplan wordt de mogelijkheid van wettelijke verkaveling die de wet (WILG) biedt, niet toegepast.

4.2. Regeling eigendom, beheer en onderhoud

In het inrichtingsplan zijn maatregelen opgenomen om de verschillende doelen te verwezenlijken.

Een aantal van deze maatregelen is zo belangrijk dat eigendom, beheer en onderhoud bij openbare instanties ondergebracht dienen te worden.

Dit geldt met name voor nieuwe voorzieningen of aanpassing van bestaande.

Als over een bestaande openbare voorziening, bijvoorbeeld een weg of een waterloop niets wordt vermeld, verandert er niets aan de bestaande situatie van eigendom, beheer en onderhoud.

Een groot deel van de in de afgelopen jaren verworven gronden staat op naam van het Bureau Beheer Landbouwgronden. Voordat de inrichtingsmaatregelen op het gebied van natuur en landschap worden uitgevoerd zal duidelijk moeten zijn aan welke terreinbeheerder de BBL-gronden zullen worden overgedragen.

Uit oogpunt van efficiënt terreinbeheerder bestaat de voorkeur voor toewijzing van de gronden binnen de Oude Willem aan één terreinbeheerder.

Binnen het inrichtingsgebied bevinden zich nog enkele kleine particuliere terreinen.

Het betreft enkele eigendommen in de Tilgrup en in de wal van de Tilgrup (nu particulier) en een bosje te noorden van het fietspad (nu particulier). Voorts de Tilgrup ten zuiden van de Noordelijke Bosweg en de waterloop vanaf de Tilgrup langs het fietspad (nu in eigendom bij het waterschap Reest en Wieden). Het totaal van deze terreinen heeft een oppervlakte van ca 8,9 ha., waarvan 4,2 ha. in de Provincie Fryslân en 4,7 ha. in de Provincie Drenthe.

In het inrichtingsplan wordt niet actief ingezet op verwerving en/of overdracht van deze terreinen. Waar mogelijk zullen gedurende de uitvoeringsperiode initiatieven tot vereenvoudiging van de eigendomssituatie worden ondersteund.



5. Organisatie en Uitvoering

5.1. Organisatie

Het inrichtingsplan van de Oude Willem valt onder de verantwoordelijkheid en aansturing van de provincies Drenthe en Fryslân.

De stuurgroep Oude Willem stuurt de uitvoeringsorganisatie voor de uitvoering van het inrichtingsplan aan.

5.2. Uitvoering

De besluitvorming van Gedeputeerde Staten van zowel Drenthe als Fryslân over het ontwerp inrichtingsplan zal, naar verwachting, in 2013 plaats vinden. Uitvoering van de maatregelen uit het plan vinden plaats na vaststelling van het plan.

5.3. Planologische aspecten en vergunningen

Voor de uitvoering van een deel van de maatregelen is het van belang dat er een goede afstemming is tussen het inrichtingsplan en het gemeentelijk planologisch beleid. Daartoe is tijdens de voorbereiding regelmatig contact geweest met de gemeenten.

Bij het opstarten van de voorbereiding van de uitvoering zullen de benodigde vergunningen, toestemmingen, besluiten en ontheffingen aangevraagd worden.

Op grond van de WILG zal begin 2013 formeel overleg plaats vinden met de instanties over het inrichtingsplan. In deze fase geven de instanties hun medewerking aan het plan, wat betreft inhoud, planning, financiën en benodigde procedures.

De betrokken instanties zal worden gevraagd om budgetten voor de uitvoering beschikbaar te stellen in de jaren 2014 t/m 2016.

Indien ten behoeve van de uitvoering van het inrichtingsplan in de toekomst een nieuwe planologische basis noodzakelijk is, dan vindt wederzijdse afstemming plaats in de vigerende en indien nodig in nieuw op te stellen bestemmingsplannen van de betrokken gemeenten.



6. Kosten en financiering

6.1. Kostenraming

Voor alle maatregelen in de visie is een kostenraming gemaakt.

De raming is gebaseerd op prijspeil 1 januari 2012. In de raming zijn naast de kosten voor de inrichting ook kosten opgenomen voor verleggen van nutsleidingen, schadevergoedingen, risico, prijsstijgingen en onvoorzien.

De kosten voor grondverwerving staan hier niet aangegeven. Grondaankopen zijn c.q. worden (indien van toepassing) via Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) in overleg met de provincies Drenthe en Fryslân geregeld.

6.2. Financiering

Erfbeplanting is een voorziening waar eigenaren/gebruikers zelf voor kunnen kiezen en (deels) door hen zelf betaald wordt. Een aantal instanties heeft financiële middelen ter beschikking gesteld en dit zijn:

- Provincie Drenthe
- Provincie Fryslân
- Waterschap Reest en Wieden
- Wetterskip Fryslân
- Gemeente Westerveld
- Gemeente Ooststellingwerf
- Recreatieschap Drenthe
- Staatsbosbeheer

Een nadere detaillering van de financiële bijdragen wordt uitgewerkt in het concept-ontwerpinrichtingsplan.

6.3. Bestuurlijk en financieel akkoord

Door in te stemmen met het inrichtingsplan verklaren de gemeenten en de waterschappen niet alleen dat zij akkoord gaan met het inrichtingsplan, maar geven zij ook een bestuurlijke toezegging af voor de financiering.

Maatregelen	Totale inrichtingskosten in € (afgerond)
Water - slenk met dempen greppels - knijpconstructies - scheidingskades - duikers aparte bemaling	760.000
Natuur - inzaaien voor uitmijnen - rasters en veerooster - afkoop uitgestelde inrichtingskosten	297.000 + PM
Landschap - pleksgewijze beplanting - erfbeplantingssubsidie	173.000
Woon-, werk- en leefklimaat - aanpassen Oude Willem/Oude Willemsweg - slopen panden en bedrijfsgebouwe	626.000
Recreatie -aanleg voorzieningen	85.000
Onderzoekskosten o.a. Flora- en Faunawet	10.000
Kosten totaal	1.951.000

Figuur: begroting ruimtelijk ontwerp/inrichtingsplan, alle bedragen in euro's, inclusief staartkosten en BTW.

7. Communicatie procedure en vervolgstappen

7.1 Stappen in het proces

In onderstaand schema worden de processtappen weergegeven. Dit tijdschema is onder voorbehoud en afhankelijk van besluitvorming over de financiering voor natuurontwikkelingsprojecten tussen Rijk en provincies.

Tijdschema	Mijlpaal
November 2012	Vaststellen Ruimtelijk Ontwerp door de stuurgroep
Januari 2013	Voorlichting over Ruimtelijk Ontwerp met mogelijkheid te reageren
Maart 2013	Verwerking inspraakreacties op het Ruimtelijk Ontwerp
April 2013	Opstellen concept-ontwerp inrichtingsplan (WILG) en voorleggen aan GS van Drenthe en Fryslân. Tevens vooraanmelding commissie milieueffectrapportage
Juni 2013	Formele tervisielegging ontwerp-inrichtingsplan + planMER door GS van Drenthe en Fryslân
Eind 2013	Besluitvorming GS Drenthe en Fryslân over binnengekomen bezwaren en opmerkingen. Vaststelling inrichtingsplan en reactienota op de bezwaren.

Figuur: processtappen

7.2 Communicatie

De volgende communicatieactiviteiten worden rondom het ruimtelijk ontwerp en het ontwerp-inrichtingsplan georganiseerd:

Ruimtelijk ontwerp:

- Voorafgaand aan de vaststelling van het ruimtelijk ontwerp door de stuurgroep zijn enkele “keukentafel-gesprekken” met bewoners en omwonenden van de Oude Willem georganiseerd. Twee gesprekken met een aantal betrokkenen rondom de Noordelijke Bosweg en twee gesprekken rondom de Zuidelijke Bosweg.

De gesprekken zijn door de projectleiding (DLG) geleid.

- In loopbijeenkomst: Na publicatie van het ruimtelijk ontwerp wordt door de stuurgroep nadere informatie gegeven (zoveel mogelijk persoonlijk gericht). Verder is er gelegenheid voor schriftelijke indiening van vragen, opmerkingen en ideeën.
- Alle reacties worden in een reactienota verzameld en voorzien van het antwoord van de stuurgroep, zomogelijk en zonodig wordt het Ruimtelijk Ontwerp aangepast. Deze nota wordt aan insprekers toegezonden en op de website geplaatst.
- Het Ruimtelijk Ontwerp wordt vervolgens als concept-ontwerp-inrichtingsplan uitgewerkt en ter vaststelling aan Gedeputeerde Staten van Drenthe en Fryslân gezonden.

Ontwerp-inrichtingsplan:

Na vaststelling van het ontwerp-inrichtingsplan door Gedeputeerde Staten van Drenthe en Fryslân wordt het ter visie gelegd gedurende een periode van 6 weken.

- Er wordt in deze periode een inloopbijeenkomst georganiseerd waar informatie wordt gegeven (zoveel mogelijk persoonlijk). Verder is er gelegenheid voor schriftelijke indiening van vragen, opmerkingen en ideeën.
- Alle reacties worden in een reactienota verzameld, voor advies aan de Stuurgroep voorgelegd en voorzien van het antwoord van Gedeputeerde Staten van Drenthe en Fryslân. Deze nota wordt aan insprekers toegezonden en op de website geplaatst.

Algemene informatie en informatie over communicatie-activiteiten worden daarnaast via de website van Overlegorgaan Nationaal Park Drents-Friese Wold gepubliceerd. Uitnodigingen voor gesprekken en inloopbijeenkomsten worden zoveel mogelijk persoonlijk geadresseerd.

